

Introductie:

Wat is dat nu eigenlijk, filosofie?

1. het vanzelfsprekende in vraag stellen (geen geïsoleerde bezigheid)
2. drukt een besef van een tekort uit: de filosoof verlangt naar wijsheid, maar dat verlangen is nog niet vervuld.
3. m.a.w. vertrekt dus vanuit een **besef van niet-weten** of onwetendheid en tegelijkertijd vanuit een verlangen om wel te weten en wijs te worden.
4. **wijsheid** door op systematische en methodische wijze te denken: aannames verrechtvaardigen, verantwoorden met gebruik van (logische) argumenten
5. door middel van een **rationele reflectie op de werkelijkheid**.
6. Daarbij valt het denken zelf natuurlijk *ook* onder die werkelijkheid:
7. de filosofie is ook een reflectie op het denken, ons denkvermogen en de manier waarop wij ons als denkende wezens tot de werkelijkheid verhouden.
8. **Reflectie** op het denken gebeurt immers.... door te denken.
9. juist daardoor vormt de filosofie een noodzakelijke aanvulling op de wetenschappen en onze alledaagse reflecties, die immers allemaal gebruik maken van het denken.
!Er zit een denkende massa!

wetenschappen:

geestes-	α en γ	(statistiek)
natuur- of exacte	β	empirisch, uit de ervaring, wat ik zie
wiskunde		

Vragen die vanuit de (empirische) wetenschappen niet beantwoord kunnen worden:

- Hoe moeten we juist en rechtvaardig handelen?
- Waarom is er iets, en niet veeleer niets?
- Wat is de zin van de geschiedenis?
- Wat is het wezen van de mens?
- Wat is nu eigenlijk ervaring en wat moet worden verstaan onder wetenschappelijke ervaringsgegevens?
- enz.enz.

m.a.w. = het terrein van de **filosofie** \leftrightarrow vakwetenschappen, dus α , γ en β
dus geen eigen objectgebied

filosofie vraagt naar de grondslagen, de relevantie en de grenzen van al onze (vak)kennis. Zij kan dan ook omschreven worden als *een onderzoek naar de vooronderstellingen die ten grondslag liggen aan de vragen die in het dagelijkse leven, in de cultuur en in de wetenschappen worden gesteld.*

centraal: hoe denken / tot wrklhd (~zijn) (penser la réalité; hoe de wrklhd cq. zijn te denken)
vanwaar komt die vraag:

1. vertrouwdheid en verwondering
2. verwondering en contingentie
3. contingentie en orde

4. denken als ordenen

- taak denken: ordenen, beheersen van contingentie, dus actief aandeel
- casus: cultuurverschillen zoals ♂ / ♀, goden / mensen, eetbaar / niet -

- historisch nogal wat denkvormen: wet., religie, mythen, magie ...én denktradities
- denken nooit voltooid ↔ verwondering niet uit te schakelen
- casus: ♀-emancipatie: 19e – 1948 – 2018: ook contingent! blijft verwonderen!

5. filosofische verwondering

- fundamenteel: denken vs. wrklhd en hoe wrklhd in ons denken altijd die afstand!

6. denken en zijn

- denken/wrklhd = kernprobleem, spanningsverhouding, uitdaging, wel constitutief,
- denken/zijn = realiteit, waar
- rits vragen! p.21
- aldus denken en zijn gefocust op
- 1. epistemologie ware kennis: denken en zijn = realiteit, wrklhd, (feitelijkheid)
- 2. metafysica ware wrklhd ofte waar fundament van eigenlijke werkelijke

7. historische evolutie

ofte: opvallende cesuren in (verhoudingsvraag)evolutie

- oudheid en ME denken wel in/door mens, maar ligt boven/buiten de mens ofwel
 - ↓
 - realisme
 1. in de intelligibele wrklhd (bv. ideeënwereld Plato)
 2. in de goddelijke scheppingskracht zijnde ware wrklhd = stabiele, universeel en kenbare (epistemologie!) principes
 ↔ vertroebeld door worden en veranderlkhd zintuigelijke wereld (empirie) en dat in realisme-model (-~ in zz! ascese vs???)
 m.a.w. waarheid ligt buiten de mens
 Waar zit het denken van Paul Van Ostayen als hij stelt: Ik ben een god in mijn gedachten?
 paradigmashift!!!

- moderne tijd wending (centrering) naar het subject; waarheid/denken/wrklhd
 - ↓
 - idealisme
 in/ binnen de mens; verheven, autonoom, oppermachtig, zelfgenoegzaam zich als actief abstract autonoom subject positioneert t.o.v. wrklhd = passieve inerte, heteronome, maakbare object → typ.tegenstelling
 nu idealisme (kon hiervoor niet). Nu S → O op wolk en niet S ← O

- hedendaagse tijd 19e: verzet → decentrering v h subject; ontmaskering illusie,
 - ↓
 - én én
 S niet contextloos, niet verheven enz.; geen tegenstelling tussen S en O, maar sterke onlosmaakbare band; gespletenheid, verlies van grip, transparantie en vast referentiepunt ook >> ??? → van tegenst. realisme – idealisme naar mengeling met relativisme en scepticisme erbij

S	O
↓	↓
actief	inert
autonoom	heteronoom
productief	maakbaar
zelfgenoegzaam	

Het kritisch idealisme: KANT (1724-1804)

↔ Hume (1711-1776)

WE ZIEN HET NIET!!!

→ dus gewoonte!!!

probleem v d **causaliteit**

eind 18e → volle Verlichting

sterk geloof mglkhd rede → *Kritik¹ der reinen Vernunft* 1781

succes nat.wet. best >> rede~O wordt onderzocht én tegelijk uitvoerder~S onderzoek

5.1. Kants probleem:

- traditioneel $S \rightarrow O$ kennis naar O gericht = O centraal
gn a priori mogelijk, dus zeker ook niet
voor de metafysica
- Copernicaanse revolutie $S \leftarrow O$ O gericht op S dat ze vormt = S centraal
cop.rev. mogelijks ook vr filo(meta) opl.?
- Kants experiment:
 1. Hoe werkt de rede (wetenschap)? mogelijk: ja; hoe??? = verklaring kennis
 - Hoe kan kennis ontstaan?
 - Welke voorwaarden vr het bestaan v kennis=
mogelijkheidsvoorwaarde
 - Hoe kunnen wij kennis weten (epistemologie)???in *Kritik de reinen Vernunft* (1^e ed. 1781)
 2. *Als 1* achterhaald *dan* is er zekerheid voor de metafysica?
in *Kritik de reinen Sitten* (1^e ed. 17..)

- Elke wetenschap geheel v **oordelen** (en aannames en wetten enz.):
- ... dus: oordelen onderzoeken, want te algemeen predicaat: iets wat gezegd w, een uitspraak, een zin, een aanname bv.
- (1): analytische oordelen a priori (op voorhand) algemeen en noodzakelijk
- (2): synthetisch oordelen a posteriori (erna toegevoegd) niet " "
- (3): " " a priori 2 + toevoeging 1 vertrekt in 2 maar dan "
+ uit ervaring

Ad.(1).vb.:

- de cirkel is rond a priori geldig want waarheid niet op ervaring maar wel op
verhouding subject = bal en predicaat = rond;
in feite tautologisch!
- de bal is rond idem

Ad. (2).vb.:

- het bord is groen predicaat niet in subjectterm besloten maar eraan toegevoegd
- de cirkel is blauw
- de bal ruikt naar gras

¹ Kritiek in de zin van waar of niet waar en dus niet in de zin van kritiek geven of afkraken van uitspraken/gedrag

Ad.(3).vb.: dit 3^e type van oordeel is een 'uitvinding' van Kant

vb. p.101:

5 + 7 = 12 5+7 is 1
a priori synthetisch maar ook/wel a prioridank zij tijd

stelling bewijs
Water kookt op 100* C is 2 dan 1: 100* C: zie je niet dus a priori
Alles heeft een oorzaak is 2 oorzaak: zie je niet idem

ruimte tijd synthese
a priori a posteriori

- Gezien bij 3 een oordeel nog voldoende door ratio noch door empirie verklaard kan worden, wordt Kants hoofdvraag: **hoe is 3 mogelijk?**
dr transcendentaal² onderzoek = de wijze v kennen, dus niet de inhoud v h voorwerp m.a.w. a priori mglkhdsvrwrdr kennis
- aldus uitdaging Kant:
 1. onderzoek nr grondige analyse v kenproces (let op: nog niet v kennis)
 - slaagt als:
 1. we begrijpen hoe wiskunde en fysica mogelijk zijn
 2. daaruit zal blijken of metafysica mogelijk is
 2. doet originele synthese:
 - empirisme: receptiviteit (ontvangendheid) inhoud a posteriori
→ geeft inhoud
 - rationalisme: activiteit, vorm a priori
transcendentiaal
→ ontvangt (gegeven) inhoud

uiteraard: geest gn leeg blad (empir.) noch ingeboren ideeën (Desc. en rat.): wat dan wel?
- kennen~kenvermogen = verwerkingsmechanisme dat à inhoud **vorm**-geeft!
- Kant wil in overeenstemming brengen ...
-
- onderzoek in 3 delen: aldus transcendentale
 1. esthetica a priori mglkhdsvrwrdr zintuiglk. Kennis
 2. analytica a priori mglkhdsvrwrdr verstand kennen
 3. dialectiek kritisch onderzoek rede denken
-
-
- Niet de empirie verandert, wel de verklaring hoe dat menselijke kennis tot stand komt, ofte: we zien alleen maar wat het S ziet, ofte: het zit i h brein v d mens ~ Swaab
-
-

- 5.2 Analyse kenproces: de zintuiglijkheid 102
- *waarneming(en)* → *gewaarwording(en)* ~ materie ~ realiteit = begin/start kennis
 - kan veel inhoud wegdenken van waarneming maar niet ruimte en tijd
 - noodzakelijke structurering van elke ervaring (geen kenmerken noch eigenschap noch objecten) waarbij

ruimte = *vorm* van uiterlijke *aanschouwing* van de dingen

tijd = *vorm* van innerlijke *aanschouwing* van de dingen

- als ruimte en tijd a priori structuren zijn v h S → mglkhd verklaring wiskunde
 1. elk voorwerp meet- en telbaar → transcendentaal karakter ruimte en tijd
 2. struct. mens.wrnmg = → stellingen wiskunde algemeen geldig

dus: structuur wrklhd (hetgeen we dus zien), de vorm is niet afkomstig v deze wrklhd cq. dingen zelf, maar zit in het S cq. in zijn subjectiviteit en wel transcendentaal in de aanschouwing van ruimte en tijd (is nog geen kennis)

- 5.3 Analyse kenproces: (werking v h) verstand ~ dat kent ordent veelheid

- aanschouwingen (uit 5.2) op zz nog geen kennis
- maar gewaarwordingen wel vele inhouden v de dingen/voorwerpen: hoezo niet verdrinken in veelheid á prikkels én dan nog onderscheiden???
- Locke ... leeg blad (onbekende drager) ↔ Kant: verstand (denken) beschikt over begrippen ... actief verbanden opbouwend, ordenend in ... categorieën (of zuivere verstandsbegrippen)
- Welke cat.?
 1. verstand verbindt begrippen tot oordelen ~ predicaten
 2. 12 types v oordelen
 3. zo tafel van categorieën = basisstructuren a priori

[https://en.wikipedia.org/wiki/Category_\(Kant\)#The_table_of_judgments](https://en.wikipedia.org/wiki/Category_(Kant)#The_table_of_judgments)

- ofte verstand brengt v.u. veelheid oordelen tot eenheid en zo kennis volgens categorieën!
- casus causaliteit: Kant volgt Hume dat causaliteit niet ervaren (bv. gevoeld) kan worden, maar niet meer als het verstand als zodanig causaliteit structureert (komt dus voort uit het verstand) en zo begrijpen we wat we zien (en niet voelen bv.). Is dat wrklhd: blijft open (zie later an sich)
- aldus nu nat.wet. funderen als wiskunde
- ofte: nat.wetten niet in natuur maar in de mens! die ze oplegt a d natuur ... enz
- die 'vinding' noemt Kant Copernicaanse³ revolutie (want NIEUW!)
- grondgedachte: zintuiglkhd receptief én verstand spontaan
- a posteriori a priori
- samen eenheid →→→→→→→ echte kennis
- zoniet: chaos geen kennis
- maar ook nog: transcendentale apperceptie en – subject ~ zelfbewustzijn *Ich denke*

³ Naar Copernicus 'vinding' dat niet de zon rond de aarde draaide maar omgekeerd = revolutionair

- aldus: geen chaos maar ordening en zo causaal gedetermineerdheid (wetten) en inzicht in complexiteit v de fenomenen (verschijnselen), dank zij verstand 5.3, maar nog verder tot ultieme synthese, nu 5.4

-
-
-
-
-

5.4. Analyse kenproces: de rede~dat denkt / verbeeldt

grootste ordening veelheid → ultieme synthese

- transcendentale ideeën/verbeelding ... structuren die tot ultieme synthese
 - ik, wereld en God hoogste synthese klassieke thema's metafysica
 - geen correspondentie zintuigkheden maar wel denken, echter geen kennen ofte theoretisch agnosticisme (er is dus geen bevestiging, noch ontkenning m.a.w. we weten het niet zeker)
 - wel risico tot ontologiseren = transcendentale schijn of illusie ↔ ken je grenzen, m.n. wiskunde en fysica and that's it
 - Kant bepaalt dat in onderscheid *fenomenen* = verschijnselen zoals wij ze effectief zien en er intentioneel mee betrokken zijn vs *an sich* (hoe verschijnselen op zz zijn: kunnen we niet zien, noch weten! (noumenon))
 - metafoor bril
 - betekenis metafysica?
 1. als theoretische wet. onmogelijk want wet. criteria??? en zintuigkhdd??
 2. én " rede kan er niets mee!
 3. dus " metafysica onmogelijk verklaard
- klassieke metafysische vragen blijven overeind:
4. nu wel gedwongen om andere weg te zoeken
 5. weg met theoretische rede
 6. dus aanspreken praktische rede
 7. dus richting menselijke vrijheid (natuur was gedetermineerd!): dus ethiek

p.101 transcendentiaal

p.102 in 3 delen

p.107 transcendentiaal subject m.b.t. zelfbewustzijn

p.107 transcendentale ideeën m.b.t. structureren rede

p.108 transcendentale schijn / illusie m.b.t. ideeën ontologiseren

- verstand:
 1. denkt niet
 2. geen bewustzijn
 3. bewerkt ongestruct. zintuigl. indrukken tot geordend beeld ~samenhang
 4. *kennen* v d dingen want gebeurt eerst via zintuigelhd = waarneming, dus eerst a posteriori
- dan:

- rede:
 1. nu pas kunnen we er over gaan *denken* en dat kan alleen maar a priori; ik kan dus God, liefde, onsterfelijkheid, IK, kabouters, draken enz. denken maar daar komt geen empirie bij kijken. Dus geen waarneming maar aanschouwing

- transcendent:
 1. oorsprong:
 - of intelligibele werkelijkhd: Plato → ideeënwereld: volmaakte ...
 - scheppingskracht god(en): Augustinus en ME enz.
 2. God: openbaringen, visioenen
 3. drama

- transcendentiaal
 1. gericht op de vorm (het formele) en niet op de inhoud (het concrete): overstijgt de feitelijke keninhoud
 2. hetgeen we noodzakelijkerwijze moeten veronderstellen om de geldigheid van een oordeel in te zien = een onderzoek naar de a priori mogelijkhedenvoorwaarden van kennis aan de kant van het S
 3. moraliteit
 4. gaat over de wereld, maar groter

Kantiaanse vernieuwingen, veranderingen:

1. causaliteit (althans de plaats ervan)
2. soorten oordelen:
 - a. synthetische oordelen a posteriori
 - b. analytische oordelen a priori
 - c. (analytisch oordeel a posteriori)
 - d. synthetische oordelen a priori
3. onderscheid fenomeen – noumenon cq. ding an sich
4. categorieën
5. plichtenleer deontologie vs consequentialisme
- 6.

- Hume gooit de filosofische traditie aan diggelen: wrklhd verklaren door redeneringen ... kom nou: tussen mentale inhouden en de wereld daarbuiten = onoverbrugbaar
- alles is gewoonte: weg met causaliteit = gewoonte enz. enz.; ideeën zijn dus geen trouwe afspiegeling v d wereld/wrklhd, integendeel: kunstmatig, illusie, dogmatisch
- Hume radicaal empirist d.w.z. ervaring/empirie is enige legitieme bron, rest is dogmatisch; Hume dus ook erg sceptisch
- Kant ziet dat in: je kunt niet onbezonnen concepten v d geest toepassen op de empirie
- 14
- let op: kennis bestaan van neuronen, axonen en dendrieten pas echt bekend na 1950 ...!!! ... toch kan Kant tippen aan de huidige neurowetenschappen ...
- Kant: wat de mens ziet en begrijpt is een actief gebruik van zintuigen, verstand en rede
- wat de zintuigen aanbrengen daar maakt /creëert het bewuste S kennis van
- d.w.z.: opgenomen zintuiglijke ervaring O onderworpen aan activiteit v h S WAW!
we zien alleen maar wat het S ziet ...ofte ... het zit in het brein v d mens
- NIEUW: REVOLUTIONAIR RADICAAL COPERNICAANS
- cfr. ontstaan impressionisten of kubisten enz. ...maak het Rembrandt of Rubens wijs!!
-
- aldus: de indruk van zintuig. waarnemingen worden niet door de zintuigen verwerkt, maar wel via vormen en schema's (categorieën) door het verstand (kennen) en de rede (denken) onderworpen. De mens kent en denkt alleen maar wat hij/zij opgepikt heeft via de zintuigen (receptiviteit – ontvankelijkheid): d.i. dus niet de hele wrklhd op zich (= het ding an sich of **noumenon**, noumena), maar een afgeleide vorm ervan = fenomeen of verschijnsel.

- absolute aanname: de mens bezit **vrijheid**: dit hoort bij de praktische rede en is dus niet causaal gebonden zoals de natuur(wetenschappen). Moesten we die vrijheid niet kunnen ervaren dan zouden we niet weten welke houding we t.o.v. de wereld kunnen innemen!
- Het rationele wezen legt door die vrijheid zz de normen op die hij/zij gehoorzaamt;
- Het gaat hier wel om **plichten**, dus niet om voorkeuren, smaken, ambities enz. want dan wil eenieder zijn/haar zin doen = slaaf van je driften en/of sociale omstandighdn;
- Kant definieert vrijheid als te voldoen aan verplichtingen die door de rede zijn opgelegd aan de wil, door je te laten leiden door de autonome rede
-
- **AUTONOMIE** : v.u. sapere aude weet te durven weet/durf te denken
 - zelfbeschikking
 - zelfbepaling
 - zelfontplooiing
 - mondigheid
 - assertiviteit
 - verantwoordelijkheid
 - emancipatie
 - bevrijding
 - soeverein

- door/met het mandaat v d rede – w.i. vrijheid constitutief is - definieert de mens zich als moreel (= ik gehoorzaam) of niet-moreel wezen (= ik gehoorzaam niet a d rede);
- die rede vertelt ons dat we in 1^e instantie niet plichtmatig horen te handelen maar wel te handelen vanwege de plicht du solst!
- Kant betrouwt meer de intentionele rede dan het gedrag van de mens??
 1. casus 108: een handelaar vraagt een eerlijke prijs a e onervaren koper ervan uitgaand dat hij daarmee zijn loyaliteit krijgt, wat rendabeler is dan hem een keer bedriegen.
 - 2.
-
-
- Let wel: er is dus wel sprake van plichtsgevoel, maar er zijn veel andere beweegredenen, die Kant uit moreel opzicht neutraal vindt, bv.:
 1. je speelt als ouder niet meet je kind uit (zuiver) plichtsgevoel – du solst – maar eerder v.u. liefde
 2. geleend geld van een goede kennis betaal je niet terug puur uit plichtsbefef maar gaat ook gepaard veel dankbaarheid omdat je kennis je geholpen heeft in een voor jou moeilijke financiële periode
 - 3.
 - 4.
-
-

Zintuigen		verstand	rede
Object	Subject→	past concepten toe op O	ideeën
ervaring	mentale inhoud	vormen, schema's	verbeelding
empirie	ratio		
receptief	creeert kennis	verklarend	
(registreert)			

De mens is niet gedetermineerd tenzij in zijn vrijheid en vrije wil. De mens staat dus steeds voor keuzen v.u. zijn moraliteit, zijn moreel bewustzijn. De mens valt dus niet onder causaliteit van fenomenen waarvan in de natuur(wetenschappen) sprake is. De mens valt eerder onder een ander domein, nl het transcendentaal domein v h noumenon en daar gelden de normen v d praktische rede, nl. de moraal. Hierbij geldt als fundamenteel vraag: wat moet ik doen?

m.b.t. ETHIEK:

- NIETES *hypothetische* imperatieven
 1. ik wil geluk en dus dat en zus doen
 2. goed mens behandelt andere mensen met respect
 3. de 10 geboden
 4. deugden
 - subjectief
 - facultatief
 - a posteriori
 - zeer praktisch

- WELLES *categorische* “ VERNIEUWEND / RADICAAL / COPERNIC.
 1. Universeel ↓
 2. a priori categorieën ... dus transcendentaal
 3. formeel vorm vs inhoud
 4. voor alle rationele wezens én entiteiten die op rede of op rationeel niveau gedefinieerd kunnen worden: androiden, cyborgs, computers, algoritmen, buitenaardse wezens ???
 5. verplicht ge-plicht
 6. in alle omstandigheden
 7. solide fundering voor individuele handelingen, politiek en religie: is dus eerst theoretisch (voer voor moraalfilosofen) en vervolgens praktisch en reëls als ‘neveneffect’ (voer voor antropologen)
 8. onafhankelijk van voorwaarden = onvoorwaardelijk
 9. het (ethisch) voorschrift gaat vooraf aan elke inhoud = persoonlijk, sociaal, historisch, ideologie, religie
 - ofte: het gaat vooraf aan de hypothetische imperatieven (zie nietes)
 - dus: rationeel, systematisch en strikt 90 dus i h domein v d rede
 - Handel alleen naar die maxime waarvan je tegelijkertijd kunt willen dat zij een universele wet zou worden ... een a priori dimensie 90
 - ofte: handel op een manier waarvan het rechtmatig en legitiem is om te wensen dat de hele wereld op die manier handelt oeioei
 - ofte: de Kantiaanse ethiek is een ver-ge-plichtsethiek vs deugdenethiek (du sollst)
 - veel kritiek maar ook veel voordelen ... vooral het **autonoom** karakter
 -
 - Kant distantieert zich van 91-92 traditie
 - theologisch vs pragmatisch
 - blijf binnen a-priori domein en zoek geen ethiek daarbuiten....a-post.=onbetrouwbaar

- citaat 93 ivoren toren
-
- “Het is onmogelijk je iets in de wereld of daarbuiten voor te stellen wat absoluut goed genoemd kan worden, behalve een **goede wil**” uit *Fundering ... zeden*.
- Goede wil definieert Kant als die wil die handelt door de **plicht** en dus als een moreel geweten. = intern criterium vs. extern criterium bv. God, 10 geboden, emo's, verlangen, geluk, belangen
- Het gaat dus om innerlijke motivatie waaruit iedere mens innerlijke principes bepaalt. Dus niet zichtbaar, staat wel achter de (zichtbare) handelingen: je bent wat je doet, hoe je handelt ???

- Radicaal vernieuwend: overweeg dagdagelijkse consequenties!!!!!!
- ethische ontwikkeling van kind tot volwassenen meenemen

<https://www.amnesty.nl/encyclopedie/mensenrechten-lijst-van-mensenrechten>

- de Kantiaanse ethiek is de ethiek v d plicht die de nadruk ligt op de **vrije keuze** v h rationale wezen, d.w.z. die in staat is om zz **morele normen** op te leggen
- dus: praktische rede legt normen op aan de wil, en indien wetgevend dan wetten
- d.w.z. moreel handelen pas mogelijk als de mens zz voorstelt als vrij
- compromis:
 1. imperatief: best onverbiddelijk; de lat ligt hoog: kan iedereen dat aan en overigens: voor het dagelijks moreel leven heb je er 'weinig' aan
 2. rede beste gedragsoptie vs ... mijn passies en aandringen ...en dat laatste is wat meer pragmatisch ... wat water in de wijn

-
-
-

1^e maxime / definitie: roep om universaliteit

- Handel zo dat de overweging die aan je handeling ten grondslag ligt, tot algemene wet gemaakt kan worden.
- Handel alleen op die manier dat je ernaar streeft dat het motto van je handeling tot een universele norm wordt.
-
- Variante: en wat als iedereen dit zou doen?
- Maxime: stelregel, motto
- Hoe controleren dat het om een universele norm gaat: er mag geen (logische) contradictie zijn
 1. Ik leen geld, beloof terug te betalen al weet ik dat het me nooit zal lukken. Leugentje om best-mijn-wil! Is deze maxime legitiem? Morele norm? Nee, omdat haar universalisering een tegenstrijdigheid zou creëren. Iedereen beloftes doen en niet aan houden → niemand gelooft nog in beloftes en dus grote patstelling.
 2. Rijke mensen hoeven armen niet te helpen. O.k. maar universaliseerbaar? Nee, want als de rijke man arm zou zijn, zou hij het niet accepteren.
 3. Een getalenteerd persoon laat zijn talenten liggen: liever lui en plezier maken. Universaliseerbaar? Nee, niemand wil zijn talenten laten liggen, eerder ontwikkelen want aangeboren rationale.

-

2^e maxime / definitie: roep om menselijkheid

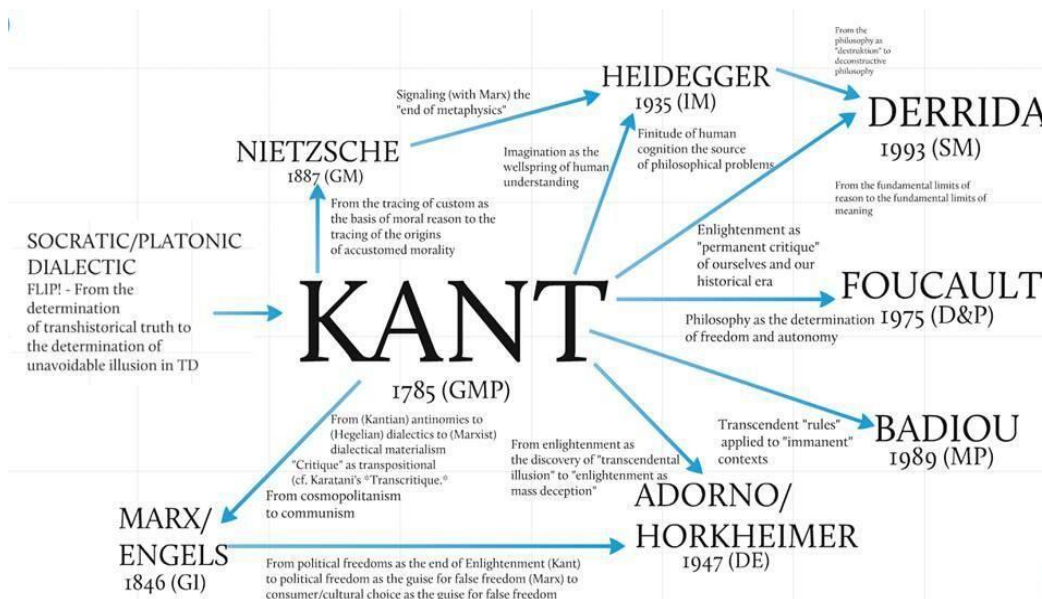
- Ga op die manier met de mensheid om, zowel met je eigen persoon als met anderen, dat dit altijd een en dezelfde bedoeling heeft en behandel ze nooit alleen als een middel.
-
- We gaan om met mensen waarbij we elkaar wel eens als middel gebruiken. Maar tegelijkertijd beschouwen we andere mensen ook als doel. Wees bewust van je nuomenale aard: ook anderen maken deel uit van vrijheid en morele waardigheid.
- De mensheid is een objectieve bron van waarde
- Deze maxime/gebod creëert de verplichting tot respect van anderen. Hieruit veel wetten wereldwijd.
- Ik ben vrij tot ik de limiet v d vrijheid v d ander bereik. Er is dus een 'rijk van grenzen' w.i. rationele wezens ieders vrije dimensie respecteren en zo gemeenschappelijke normen ontwikkelen.
-
-

3^e maxime / definitie: roep om

- Handel op die manier dat jouw wil door zijn maxime een universele norm kan overwegen terwijl hij deze creëert.
-
-
-

Conclusie / samenvattend Kants ethiek

- erg verplichtend karakter
- inderdaad stringent en rigoureuus
- wel waardevolle criterium
- voorkomt dat we een routinematig leven leiden
- houdt ons kritisch: sapere aude en geloof niet zomaar de andere
- heel wat anders dan amor fati van Nietzsche
-
-
- Actualiteit Kant:
 - wegens particuliere belangen wel noodlottige afdrijving waarin onze wereld verzeild is geraakt:
 1. geen gat in ozonlaag
 2. geen opwarming aarde
 3. geen eilanden van plastic afval in de oceanen
 - 4.
 - 5.
- Kant wel heel abstract maar tegelijk de praktische implicaties!!!
- zijn moraalfilosofie wel heel theoretisch maar wel heel toepasbaar ... dus praktisch
-
-
-

Ieder mens heeft moreel plicht tot optimisme.
Pols (o.m. Milieudefensie)

Kwestie v d wereld te veranderen. Donald

Ik alleen beschik over mezelf

→ ik ben regisseur van mijn leven.

Ik betrouw vooral op mijn maakbaarheid, minder op mijn kwetsbaarheid.

De **principe**benadering gaat uit van een viertal regels / beginselen, m.n.

1. Autonomie	ik neem jou au sérieux en vertel de volle waarheid; ik lieg niet, betuttel niet, minimaliseer niet
2. Weldoen	richten op de autonomie vraag van de patiënt en niet op die van de organisatie of de beroepsgroep / professional
3. Nonmalificum	doe niet onnodig fysieke en/of psychische pijn
4. Rechtvaardigheid	verdeel voor iedereen gelijk(w)aardig

De kritiek op deze benadering is vrij groot. Alles draait vooral op de invulling van het begrip 'autonomie'. In hoeverre is de mens zelfbeschikkend? Bestaat zoiets als absolute zelfbeschikking? Kan de autonome mens werkelijk zelfstandig uitmaken, zelfs indien informed consent volgens de regels is toegepast, hoe zijn leven te bepalen m.n. als het gaat om ziekteprocessen? Cruciaal in deze vraagstelling is de houding die men aanneemt t.o.v. het spanningsveld tussen maakbaarheid vs. kwetsbaarheid en **negatieve en positieve vrijheid** resp. niet-inmenging, bekrachtiging op afstand, passief vs. inmenging, actieve empowerment. Om dit spanningsveld enigszins te ontmythen werden begrippen als relationele autonomie en negotiated consent in de loop van het debat dienaangaande toegevoegd.

Heeft autonomie te maken met 'hebben' of 'zijn'?

Betekent autonomie richting en ruimte geven aan de patiënt of vanuit je eigen perspectief – iedereen over dezelfde kam scheren - als professional handelen?

Kies je eerder voor een rol als adviseur naar de patiënt toe of kies je eerder voor een rol als coacher?

Hoe een patiënt bekrachtigen/empoweren die niet autonoom wil zijn?